

GEVIS-fondens Salénare berättar

När det begav sig

Anders Wibaeus

Vpl Wibaeus

Efter att ha genomfört gymnasiet med halvhysade betyg var det dags för militärtjänsten. Jag blev placerad på LV7 i Luleå och var väl inte så glad för det men det var inget att göra åt. Som vintersoldat i norra Sverige fick man genomlida tuffa övningar boendes i tält i 25gradig kyla.

På nätterna låg vi 15 unga grabbar på granris med ett glödande rött kaminrör och uniformen på, och snackade om vackra flickor och annat som var intressant. Det var en norrlänning som hade varit till sjöss som berättade om hur härligt varmt, hur spännande, och hur vackra flickorna var i Fjärran Östern. Berättelser från Bangkok, Kobe, Manilla och många fler ställen. Jag bestämde mig där i tältet att det där måste jag få uppleva jag också.

Till sjöss!

Efter ”muck” i juni 1974 flyttade jag åter hem till mina föräldrar och bröder i radhuset i Stockholm. Det kändes helkasst! När min mamma ständigt och jämt påminde mig om att det var sååå roligt att jag kommit in på KTH till hösten blev det ännu mera kasst. Vad var det norrlänningen hade sagt? ”Det är bara att gå till Sjömansförmedlingen om man vill till sjöss”. Utan att säga något tog jag tunnelbanan till Slussen, gick in på sjömansförmedlingen och sa att jag ville ut på sjön. Mannen bakom disken var äldre och hade tatuerade underarmar och sa att det krävdes både sjöfartsbok och läkarintyg för att kunna komma i fråga. Efter några dagar åkte jag tillbaka till förmedlingen med de nödvändiga papperen och mannen med de tatuerade armarna använde en reservoarpena när han med snirkliga bokstäver skrev in mitt namn i sjöfartsboken.

Däck eller maskin?

När det var klart frågade han mig om jag ville jobba på däck eller i maskin. Jag visste inte vad jag skulle svara på det. Jag hade ju förstås skruvat en del på min moped och varit ute med en kompis på hans fritidsbåt i Stockholms skärgård. Han med tatueringarna sa medan jag funderade att enligt läkarintyget uppfyller du syn och hörselkraven för att jobba på däck. Ok, det är kanske roligare att jobba ute på däck så jag bestämde där och då att jag ville jobba på däck.

Närfart, kustfart eller oceanfart?

Han frågade vidare om jag hade tänkt mig att jobba på båt som går i närfart, kustfart eller oceanfart. Oceanfart blev mitt tveklösa svar. Ok, svarade han. Vi får se om det kommer in något. Han gav mig sjöfartsboken och en blå- och vitrandig bok med titeln ”Till sjöss på däck” som han tyckte jag skulle läsa för att vara nödvändigt förberedd på det som komma skulle. Jag fick en blick och ett leende av honom som sa: Nu grabben får du vara med om något som du inte ens kunnat drömma om.

GEVIS-fondens Salénare berättar

Scandic Wasa – Ja tack!

Jag var hemma på dagarna och väntade på att telefonen skulle ringa och på tredje dagen ringde det. De hade en båt som låg i Uppsala och lastade spannmål för Finland. Jag tackade artigt men bestämt nej. Han lät lite sur men jag vek inte ner mig. Ytterligare två dagar senare ringde han och erbjöd ett jobb som däcksmän på Vaxholmsbolaget. Jag tackade åter nej och han sa att det inte finns hur många sjöjobb som helst. Nästa dag ringde han igen och sa att nu hade han något som skulle passa. Salénrederierna behöver en jungman till M/S Scandic Wasa och påmönstringen skulle vara i Port Alfred i Kanada. Jag tackade ja innan han hann pratat klart. Jag skulle åka om tre dagar och flygbiljetterna skulle skickas från rederiet med expressbrev.

Vad ska mamma säga?

Oj, oj, oj! Nu måste jag ta tag i det att mina föräldrar inte visste något. På kvällen berättade jag för mamma att det inte blir något med KTH för jag skulle gå till sjöss. ”Till sjöss, du är inte klok! Jag har hört talas om att sjömän får en massa sjukdomar och att det dricks mycket-så du kommer säkert att bli alkoholist. Gå till pappa. Han kommer aldrig att tillåta detta!” Jag gick till farsan och han hade tydligen hört vad som sagts och sa bara: ”Åk du!”

Flyg till Montreal

Under flygresan till Montreal hade jag sällskap med en kvinna (Inga) i min ålder som skulle till sjöss för första gången som mässman och en äldre man som skulle mönstra styrman. Under resan tog jag fram den blå- och vitrandiga boken, insåg att det var lite sent påtänkt men jag tänkte att veta vad som är styrbord och vad som är babord måste vara viktigt. Så jag lärde mig det sen fick det vara med läsandet. Jag hade visserligen flugit till Mallorca en gång tidigare men det här var något helt annat. De vackra flygvärdinnorna passade upp på oss som om vi vore kungligheter. Inga var pratsam och förväntansfull liksom som jag och styrmannen verkade tycka att det var kul att resa med oss ungdomar, så allt var toppen.

När vi kom fram och in i terminalen i Montreal har vi utsikt över en jättelik parkering med säkert tusen amerikanska vrålåk. Ibland dem såg jag en Volvo 140 som i Sverige ansågs vara en stor bil, den såg ut som en liten plutt ibland de andra.

M/S Scandic Wasa

Vi träffade några andra som också skulle mönstra på ”M/S Scandic Wasa” och åkte gemensamt i en minibuss dit. När vi närmade oss Port Alfred hade vi en vy över hamnen och det låg ett fartyg för ankar strax utanför. Då säger en av sjömännen på bussen: ”Där ligger hon, rostholken”. Det var något annat än de vita Ålandsbåtarna jag åkt med. Jag fick en känsla av att det kanske inte skulle bli så bra det här. Eftersom fartyget låg på redde fick vi åka lotsbåt ut och när jag har klättrat upp för repstegen möts jag av en solbränd man med jättelikt skägg och med urblekta kläder och badtofflor. Han välkomnade mig och de andra ombordklättrarna och presenterade sig som förste styrman.

GEVIS-fondens Salénare berättar

Jag skulle sova i biblioteket första natten för den jag skulle lösa av var fortfarande ombord. Biblioteket var en liten hytt där man tagit bort kojén och var belamrad med ett antal stora boklådor. Han som visade mig dit sa att jag fick ligga på "fyllebingen" i natt. Det snackades i hytten vid sidan om så jag gick dit. Där satt fyra grabbar i min ålder och rökte och tog en öl. De tog ingen notis om mig och när jag ville bjuda på en cigg tackade de nej. Efter en stund gick jag tillbaka och försökte somna på bingen och när jag precis somnat vaknade jag av ett kraftigt motorbuller och hela fartyget tycktes vibrera.

Släpp trossen för helvete!

Strax därefter knackade någon hårt på dörren, öppnade den och sa med hög röst "för och akter" och gick sedan vidare till nästa hytt. Han kom tillbaka en stund senare och sa: "Kom igen! Du ska vara på *poppen*". Sen gick han snabbt i väg. Jag gick ut i hyttgången och där kom en grabb i min ålder som sa han var motorelev. Han ordnade en alldeles för stor arbetsoverall till mig och visade mig till "poppen". Där var full aktivitet, spel kördes och det drogs i trossar. Hade ingen aning om vad jag skulle göra. Förste styrmannen säger bryskt till mig att hålla trossen som ligger virad runt en kapstan. Efter en stund säger han "skränsa", men jag hade ingen aning om vad det betydde. Nästa kommando blir släpp trossen för helvete. Trossen flyger iväg med en väldig smäll och ringlar iväg över däck. Då blir jag tillsagd att ställa mig vid "byssadörren" och hålla mig ur vägen. Där står Inga och småler. Fan, vad jag kände mig dum. Efter denna skräckupplevelse blir jag tillsagd att törna in.

Hur skall jag kunna platsa i det här gänget?

Nästa morgon blir jag purrad 07:15 och min nyvunna kompis, motoreleven (som jag har kontakt med än idag) visar mig till mässen. På vägen berättar han att det finns inga trappor eller stegar ombord på en båt utan de kallas lejdare. Min plats var vid däckarnas bord och på bordet var det uppbullat med bröd, olika sorter pålägg, ägg och mannagrynsgröt. En kines frågar om jag vill ha te eller kaffe. Jag tänkte: det här blir nog bra i alla fall. En efter en kommer matrosar och motormän släntrande, den ena mer rödögd än den andra. Alla verkade ha varit iland och rumlat under natten. Kl. 08.00 reste sig en jättelik karl upp från underbefälsbordet och säger att däckarna ska törna till. Ute på däck är det fruktansvärt dammigt och med stora skopor har man börjat lossa lasten av bauxit. Dagens jobb blir att

"Båsen" Tony Harkle

måla fartygets utsida från en flotte på vattnet. Jag tillsammans med "båsen" står på däck och serverar de som målar. "Båsen" som har en stor orm tatuerad ringlandes runt hans kropp, säger att han känner sig härsken men att till sjöss gäller: Kan man suppa kan man jobba. Kl. 10.00 varskor han alla på däck att det är kaffe. Klockan kvart över tio går vi ut på däck igen och då ser vi att flottan håller på att driva ut från fartygssidan och ut i Saint Lawrencefloden. Då säger Jama, en matros, härstammande från Afrika: Båsen, I fix this! Han kliver ut på fartygssidan, hoppar i vattnet och simmar ut till flottan. Båsen tar en kastlina och kastar ut till honom och en stund senare återupptas målarjobbet. Tänker - Hur ska jag kunna platsa i det här gänget?

GEVIS-fondens Salénare berättar

Första hamnbesöket

På väg iland

När kvällen kommer är det dags för mitt första hamnbesök. Många från manskapet går tillsammans med "båsen" i spetsen till "första shippet" för en öl. Servitrisen serverade alla öl och när det var gjort frågade hon efter en *coin* till jukeboxen. Båsen gav henne en kvartsdollar och snart strömmade "*I am hooked on a feeling*" med Björn Skifs där ur. Världen kändes liten. Servitrisen tog av allt hon hade och dansade för oss med gungande barm och med rumpan bar. När låten var slut tog hon på sig och frågade om vi ville ha mer öl.

Första slabbkistan

Nästa morgon avgick vi mot Venezuela. Det var lördag och under eftermiddagen öppnade Hökaren sin "Slabbkista". När jag stod i kön kom båsen och sa att om jag var äldre än 18år skulle jag köpa ranson (en låda öl och en flaska Smirnoff vodka). När det var min tur sa jag att jag ville ha ranson och ett paket cigaretter. Hökaren sa att ta du en kartong cigg för det är att betrakta som löneförmån. Kostnad: 1st kartong cigaretter 10kr, 1st låda öl 10kr och en liter Smirnoff 10kr. Förstod nu att bjuda en sjöman på cigg är det nog ingen vits med. När jag kom ner till hytten var båsen där och gav mig en femdollarsedel för öl och vodka.

Jag hade tidigare fått besked att jag var "dagman" det vill säga att jag skulle jobba vardagar mellan klockan 08-17 och på lördagar mellan klockan 08-13.

På måndagen gick jag, de andra dagmännen och båsen fram till "båsenshippet" beläget under backen längst förut. Båsen delade ut de jobb som skulle göras under dagen, färg, rostmaskiner och allt det som behövdes för att utföra dessa arbeten. När det var min tur sa han att gå ner på styrbordssidan, ner till gången på bygget där finns fläckar som du ska måla. De behöver ett stryk till med den här rödmönjan. Ok, jag tog pensel och mönjan och mindes från det jag läst i randiga boken att styrbord var åt höger så jag gick åt höger och ner mot bygget och letade efter fläckarna som skulle målas. Det fanns inga så jag var tvungen att gå tillbaka till båsen och säga att det inte fanns några fläckar att måla. Men för fan jungman du gick ju på fel sida. Du gick ju ner på babordssidan. Ok, jag fattade ingenting men gick ner på andra sidan och hittade snart fläckarna som skulle målas.

GEVIS-fondens Salénare berättar

Ölöppning med Morakniven

En sak som verkade vara viktig var att man skulle kunna öppna en flaska öl med Morakniven. Jag klarade inte det först men efter en vecka till sjöss med idog träning och ett ömmande pekfinger kom jag på hur man skulle göra. När vi la oss för ankars i Orinocoflodens delta var jag på kvällen ute på "poppen" och fiskade sandhaj (har inga ögon på grund av det grumliga vattnet) med en spansk matros och där och då öppnade jag min första öl med Morakniven och KTH kändes med ens väldigt avlägset.

Jag seglade sedan på Saléns fartyg till och med konkursen och min sista Salénare blev M/S Nordic Wasa som jag mönstrade av som andre styrman.

Efter Salén blev det ett par år på Cementa. Därefter 25 år vid Kustbevakningen fram till pensionen.